

SITNA PERNATA DIVLJAČ

PTICE (AVES)

Pernata divljač su one ptice koje slobodno žive u prirodi, koje su u Zakonu o lovu Republike Hrvatske navedene kao lovostajem zaštićena i nezaštićena divljač. U lovostajem zaštićenu divljač spadaju: fazan, trčka, kamenjarka, kamenjarka čukar, lještarka, tetrijeb gluhan, prepelica pućpura, virdžinska prepelica, patke, guske, šljuke, golubovi, grlice i crna liska. U nezaštićenu spadaju: čavka, siva vrana, svraka, šojka i vrana gaćac. Sve ostale ptice koje nisu navedene u Zakonu o lovu ne smiju se loviti jer su trajno zaštićene.

Osnovne karakteristike:

Za razliku od sisavaca ptice su pokrivene perjem s naročito razvijenim krilnim i repnim perima, koja im služe za letenje. Imaju jedan par nogu, a na svakoj nozi četiri prsta (tri prednja i jedan stražnji). Kod nekih vrsta vidljiv je zakrčljali peti prst, koji nazivamo ostruga.

Hranu uzimaju kljunom jer nemaju zube. Kod većine ptica postoji proširenje jednjaka koje nazivamo volja. Imaju dva želuca, pravi ili žljezdani i mišićni ili žvačni. Za probavu koriste pijesak ili sitne kamenčiće pomoću kojih se u mišićnom želucu usitnjava ("melje") hrana. Nemaju ošita ni mokraćnog mjehura. Imaju samo jedan "izlazni" otvor na zatku kroz koji izlazi mokraćna, izmetine i kod ženki jaja.

Ptice se ne znoje, već tjelesnu toplinu reguliraju pomoću zračnih kesica koje su povezane sa šupljinama kostiju pa im ujedno pomažu kod letenja. Jedanput, a neke vrste i više puta godišnje, odbacuju staro perje, a zatim dobivaju novo. Ovu pojavu nazivamo mitarenje. Poseban organ pjevalo smješten je u dušniku, a naročito je razvijen kod ptica pjevica.

Rasplodivanje se vrši jajima, koja ženke odlažu u gnijezda. Da bi se iz jajeta izvalili pilići, potrebna je toplina, vlaga, okretanje i zračenje, što obavlja ženka kad sjedi na jajima (kod nekih vrsta i mužjaci). Piliće koji nakon izvaljenja mogu potrčati i slijediti majku nazivamo *potrkušci* (trčka), a golišave i nemoćne piliće koje roditelji još nekoliko dana nakon izvaljenja moraju hraniti, nazivamo *čučavci* (golub). Mužjaci nekih vrsta pare se s više ženki pa ih nazivamo *višeženci* (poligami), a one mužjake koji se pare samo s jednom ženkom nazivamo *jednoženci* (monogami). Od osjetila dobro su im razvijeni vid, sluh i opip, a slabo ili nikako njuh i okus. Dobro im je razvijen osjećaj za orijentaciju pa ptice imaju i svojstvo seobe te ih s obzirom na tu pojavu dijelimo na stanarice, koje stalno žive kod nas (trčka) i selice, koje sele. Kod selica razlikujemo: selice naše gnjezdarice, koje dolaze k nama u proljeće, kod nas gnijezde i othrane mladunčad, a u jesen nas napuštaju (prepelica); zimovke koje kod nas borave samo tijekom zime (guske); prolazne koje na selidbenom putu samo prolaze kroz našu zemlju (šljuke).

Dio godine kada se prema Zakonu o lovu divljač smije loviti, nazivamo doba lova, a doba rasplodivanja kad se ne smije loviti, nazivamo lovostaja. S obzirom na neke

zajedničke karakteristike i slične životne uvjete, lovci su lovostajem zaštićenu pernatu divljač podijelili u četiri grupe: koke, golubove, močvarice i šljuke.

KOKE (PHASIANIDAE)

Zajednička svojstva koka su da prave gnijezdo na zemlji, pilići su im potrkusi, hrane se biljnom i životinjskom hranom (svežderi). Hranu uzimaju kljucanjem kod čega se služe vidom, te su stoga ptice dana. Sve koke vole se prpošiti u pijesku ili prašini. S obzirom na obitavalište dijelimo ih na poljske i šumske koke.

U poljske koke spadaju: trčka, fazan, kamenjarka, kamenjarka čukar, prepelica pućpura, virdžinska prepelica, a u šumske: tetrijeb gluhan, lještarka, (tetrijeb ruževac i snježnica). Sve koke su naše stanarice osim prepelice pućpure, koja je selica naša gnjezdarica. Trčka, kamenjarka, prepelice i snježnice su jednoženci, a fazan i tetrijebovi su višeženci.

Razlika između poljskih i šumskih koka je u tome što poljske koke žive pretežito u polju, a šumske u šumi. Osim toga, šumske koke imaju noge obrasle perjem i crvenu kožnu tvorbu iznad očiju, koja se naročito u pijevaca uveća u doba parenja. Poljske koke, osim fazana, te tvorbe nemaju. Koke su spolno zrele već nakon nepune godine života. Koke imaju jedno leglo godišnje. Iznimno, ako im je to leglo uništeno, prave drugo leglo na sigurnijem mjestu s manje jaja.

ŠUMSKE KOKE

Razred: Ptice (Aves),

Red: Kokoške (Galliformes),

Porodica: Gnjetlovi (Phasianidae)

Tetrijeb veliki - tetrijeb gluhan (lat. Tetrao urogallus)

Izgled:

Tetrijeb veliki je najveća europska koka. Glava mužjaka je crna, kao i nešto duže perje ispod kljuna, tzv. "brada". Iznad očiju ima dobro uočljivu "ružu", odnosno izbočinu, koja je sastavljena od kožnih resica, crvene boje. Ova "ruža" je posebno uočljiva

za vrijeme parenja. Vrat je sivoplav, sa širokim zelenkastim okovratnikom. Leđa su tamnosmeđa sa sivkasto - bijelim nepravilnim točkicama. Grudi tamnozeleno, dok je trbuh crn, sa nepravilnim bijelim prugama ili mrljama. Rep je crn, sa bijelim mrljama, koje kod svakog mužjaka imaju drugačiji oblik i raspored, a sastavljen je iz 16 do 18 pera. Krila su sa donje strane sivkastoplava, a sa gornje smeđa sa bijelom pjegom na pregibu. Kljun je jak, povijen, sa oštrim ivicama, kod mladih mužjaka je sivoplave boje, dok je kod starih bjeličasto žut. Noge su jake, obrasle su perjem do prstiju, a na prstima se nalaze posebne izrasline "resice" dugačke 5-7 mm, koje su ustvari zakržljali ostaci perja. Ove resice se gube pri mitarenju, otprilike sredinom maja. Ženke su sa tzv. "zaštitnom bojom", hrđastosmeđom, sa svjetlijim mrljama i točkicama. Grudi su izrazito hrđasto smeđe sa primjesama narančaste. Ruža iznad očiju je slabije razvijena i manje uočljiva, kao i kljun koji je manji, i gladak.

Dimenzije:

Dužina 85 - 100 cm (rep oko 35 cm).

Raspon krila 110 - 140 cm.

Težina 2,5 – 5 kg. Ženke su u prosjeku za 1/3 manje, težine 1 - 2,4 kg.

Način života:

Mušjaci žive odvojeno od ženki, najčešće pojedinačno, a nekad i u manjim grupama, ali i u njima dosta samostalno i raštrkano. Ženke sa mladima žive u porodičnim jatima do početka zime. U toku dana uglavnom na zemlji, u potrazi za hranom, noćuje obavezno na drveću. Glavni predatori: divlje mačke, kune, lisica kao i jastrebovi, orlovi i buljina.

Predacija gnijezda: Corvidae, divlje svinje, jazavac.

Razmnožavanje:

Parenje: druga polovica travnja do kraja svibnja. Inkubacija: 26 - 28 dana. Broj jaja u gnijezdu: 6 - 12. Vrijeme izlijeganja: kasno proljeće, sviba - lipanj. Mladi potkušci, polijeću sa 8 ili 9 sedmica života. Spolna zrelost: ženke 2 godine, mužjaci 3 godine.

Dužina života: 8 - 10 godina.

Ishrana:

Insekti, njihove larve, pužići, te pupoljci bukve, lišće, izbojci i plodovi borovnica i brusnica, malina i kupina, vrijesak, te iglice četinarara, prvenstveno bijelog bora, zatim jele i smrče, koje su uz pupoljke bukve, skoro jedina hrana tetrijeba u toku zime.

Staništa:

Uglavnom stare sastojine, s bogatim podrastom, te dosta grmolike flore, u pravilu šumskog voća. Progale i manje otvorene površine u staništu su obavezne. Preferira mješovite preborne sastojine, ali nalazi se i u starim četinarskim ili lišćarskim sastojinama, uglavnom u nepristupačnim, neuznemiranim područjima, iznad 1000 metara nadmorske visine.

U Bosni i Hercegovini, krajem devetnaestog i početkom dvadesetog vijeka, zbog očuvanih šuma i male otvorenosti područja, bilo je mnogo tetrijeba, koji su

naseljavali brdsko-planinska područja. Postepeno, čovjekovim aktivnostima na sječi šuma i lovom, tetrijeb je potisnut u viša područja. Preostala staništa tetrijeba u Bosni i Hercegovini su danas ugrožena neprestanim čovjekovim djelovanjem, sječom šuma, skupljanjem ljekovitog bilja, gljiva i šumskih plodova, pašarenjem, rekreacijom i naravno, krivolovom. U manjem broju, tetrijeb se još može naći prvenstveno u očuvanim miješanim, starim sastojinama bijelog i crnog bora, bukve, jele i smrče.

Najpogodnija staništa za velikog tetrijeba su ona koja su pod šumama s očuvanom prirodnom starosnom strukturom, gdje je sklop krošanja 0,70-0,80, dovoljna zastupljenost jagodičastog voća (20 % površine), udio podmlatka 20-30% i zastupljenost mravinjaka 2-3 na teritoriji koju pokriva jedno pjevalište (200-1000 ha, prosječno 550 ha).

Ugroženost:

U kategoriju ugroženih vrsta, tetrijeb veliki, svrstan je isključivo zbog antropogenog utjecaja- uništavanja staništa i krivolova. Na sadašnje stanje staništa tetrijeba velikog u BiH, u najvećoj mjeri utjecao je način gazdovanja šumama u prošlosti, koji je uz ilegalne sječe, doprinio degradaciji i fragmentiranju nekada kontinuiranih staništa ove vrste u Bosni i Hercegovini. Nestanak odgovarajućih, starih prebornih sastojina, odnosno poremećaji u starosnoj strukturi istih, uklanjanje odumrlih stabala, uz neusklađivanje vremenskih aktivnosti na korištenju šuma sa periodom razmnožavanja i odgoja mladih, kao i često uznemiravanje imaju pogubne posljedice po ovu vrstu. Krivolov je također jako izražen. Od parazita i bolesti koje ugrožavaju tetrijeba velikog, možemo spomenuti crvenu ptičju uš, koja je opasna za mlade piliće.

Tetrijeb ruževac (lat. *Lyrurus tetrix* L.)

Izgled:

Glava, vrat i leđa su kod mužjaka crne boje sa kovinastim preljevom, koji na krilima i u donjim dijelovima tijela izostaje. Na glavi je uočljiva crvena ruža iznad očiju koja je sastavljena od kožnih resica. Ova "ruža" je posebno izražena za vrijeme parenja. Bijele pjege su na pregibu krila i na krilnim perima. Rep je crn i lirasto formiran sa bijelim podrepnim perima. Kljun je taman i blago povijen. Noge su jake, obrasle su perjem do prstiju, a na prstima se nalaze posebne izrasline "resice". Ove resice se gube pri mitarenju, otprilike sredinom svibnja. Ženke su sa tzv. "zaštitnom bojom", hrđasto -

smeđom, sa svjetlijim mrljama i točkicama. Grudi su izrazito hrđasto smeđe. Ruža iznad očiju je slabije razvijena i manje uočljiva, kao i kljun koji je manji, i gladak.

Dimenzije:

Mužjaci: dužina 58 - 65 cm, raspon krila 90 - 100 cm, težina 1,1 - 1,5 kg. Ženke su u prosjeku 45 - 50 cm duge, sa rasponom krila 73 - 75 cm i težinom do 1 kg.

Način života:

Mužjaci žive odvojeno od ženki, a nekad i u manjim grupama, ali i u njima dosta samostalno i raštrkano. Ženke sa mladima žive u porodičnim jatima do početka zime. U toku dana su uglavnom na zemlji, u potrazi za hranom. Noće obavezno na drveću. Glavni predatori: divlje mačke, kune, lisica kao i jastrebovi, orlovi i buljina. Predacija gnijezda: Corvidae, divlje svinje, jazavac.

Razmnožavanje:

Parenje: druga polovica travnja do kraja svibnja. Inkubacija: 26 - 28 dana; broj jaja u gnijezdu: 6 - 12; vrijeme izlijeganja: kasno proljeće, svibanj- lipanj. Mladi potrkusci, polijeću s 8 ili 9 tjedana života. Spolna zrelost: ženke 2 godine, mužjaci 3 godine. Dužina života: 8 - 10 godina;

Ishrana:

Insekti, njihove ličinke, pužići, pupoljci bukve, rese breze, mlado lišće, izbojci i plodovi borovnica i brusnica, malina i kupina, vrijesak, te pupovi i izbojci četinarara, prvenstveno bora krivulja, zatim jele i smrče, koji su uz pupoljke bukve, skoro jedina hrana tetrijeba u toku zime.

Staništa:

Uglavnom uz gornju granicu šumske vegetacije u pojasu između 1600 i 1900 m/nv. Posebno je vezan za površine obrasle klekovinom i predplaninskom bukvom s dosta progala, u kojima su zastupljene i planinska smreka, jarebika, lonicera, brusnica i planinska vrba. Ostalo je zabilježeno da je u Bosni i Hercegovini mali tetrijeb imao svoja iskonska staništa na masivima Maglića i Zelengore i na planinskoj kosi Hrbaljine - između Glamočkog Kupreškog polja. Danas ovog dragulja među pticama, na našim planinama više nema. Razlozi nestanka nisu ustanovljeni. Ostaje međutim, obaveza svih koji se o prirodi brinu da se nekadašnja staništa ponovo nasele ovom plemenitom vrstom koja prirodu daruje ljepotom i pjesmom, a nikome nikakve štete ne nanosi.

Ugroženost:

Mali tetrijeb je svrstan u kategoriju ugroženih vrsta zbog antropogenog utjecaja koji se izražava kroz uništavanje staništa (nerazumnim sječama), ispašom stoke i krivolovom, što u poslovima oko ponovnog naseljavanja treba imati u vidu. Od parazita i bolesti koje ugrožavaju malog tetrijeba možemo spomenuti crvenu ptičju vaš, koja je opasna za mlade piliće.

Utjecaj na okolinu:

Mali tetrijeb, u odgovarajućim staništima, nema nikakve negativne utjecaje na druge poljoprivredne grane u tim područjima, kao ni na druge životinjske vrste, koje

tu obitavaju, s izuzetkom velikog tetrijeba, zbog moguće hibridizacije i produkcije sterilnog potomstva.

Lještarka – šumska jarebica (lat. *Tetrastes bonasia* L.)

Zovu je u narodu još šumska jarebica. Stanovnik je šumsko-planinskih predjela naše zemlje. Težina joj je do 0,5 kg. Osnovna boja joj je riđasto-siva sa svjetlijim dijelovima na prstima i truhu. Pera su sa tamnim vrhom. Na glavi mužjak ima krunicu, a ispod kljuna crnu mrlju, dok iznad očiju ima crvenu ružu. Noge su im obrasle perjem. Hrani se šumskim sjemenjem i plodovima (jagode, maline, kupine, borovnice, sjeme trava). Voli kukce, crve, ličinke. Živi u parovima. Pari se krajem aprila i početkom maja. Ženka snese do 18 jaja, na kojima sjedi oko 22 dana. Mužjaci su vrlo ratoborni i ne dozvoljavaju u blizini prisutnost drugog mužjaka. Lovi se vabljenjem. Neprijatelji su joj svi dlakavi i pernati grabežljivci. Obrada trofeja je kao kod tetrijeba.

POLJSKE KOKE

Razred: Ptice (Aves),
Red: Kokoške (Galliformes),
Porodica: Gnjetlovi (Phasianidae)

Fazan (lat. Phasianus colchicus Sp. L.)

Fazan je široko rasprostranjena ptica. Fazan potiče iz Srednje Azije, ali je još u vrijeme antičkog Rima donesen u Europu. Ova ptica naseljava pretežno šumarke, livade, predjele oko riječne obale, polja i njive na kojima se hrani. Fazan je jedna od najrasprostranjenijih vrsta divljači i najčešće lovljena ptica.

Veličine je manje kokoši s dužim repom kod oba spola. Po vanjskom izgledu jasno razlikujemo mužjaka (pijetla) od ženke (koke). Mužjak je jarko crvene boje s crnim pjegama, glava i vrat su tamnozeleni s crvenom kožom oko očiju, trbuh je crn, rep smeđ sa crnim poprečnim prugama. Težak je 1,2-1,6 kg, ženka je nešto manja, teška oko 0,9 kg, zemljasto smeđe boje s tamnim prugama.

Parenje počinje u ožujku, mužjak može oploditi 4-12 ženki. Ženka se gnijezdi u žitima, livadama, djetelištima. Tokom travnja i svibnja ženka snese 10-18 jaja na kojima sjedi 24 dana. Fazančići s kokom žive do osamostaljenja, tj. Do 8 tjedna starosti. Hrane se biljnom hranom kao što su žitarice, sjemenke korova, šumske bobice i životinjskom hranom- kukcima, gusjenicama, crvima, puževima, miševima, kornjašima te manjim zmijama. Dan provode u traženju hrane, prpošenju i skrivanju pred neprijateljem a noć provode spavajući na drveću.

Jarebica kamenjarka (lat. Alectoris graeca)

Zovu je još i jarebica grivna po crvenom vijencu oko vrata koji izgleda kao griva. Nalazimo je i u kontinentalnom dijelu zemlje sa strmim kamenitim, jugu okrenutim stranama, rijetkog obrasta. Rijetko zalazi u šumu ili veće gušće grmlje.

Najviše voli nisku kadulju i rijetko grmlje, jer voli pregledan teren. Dužina joj je od kljuna do repa 35 cm, raspon krila je do 50 cm, a težina od 600 grama. Boja perja je sivoplava (od kljuna preko glave, vrata i leđa, a također i prsa). Od kljuna ispod očiju do 5-6 cm ispod vrata perje je svjetlije i odvojeno od sivoga crnom prugom. Trbuh je žućkaste boje sa nepravilnim crnim šarama. Vrhovi krila su tamnije do crne boje, a podrepna pera su crvenkaste boje. Osnovna hrana joj je preko cijele godine mlada trava, mlado žito, pupovi, jagode, grožđe, kupine ali i insekti, crvi i mušice. Pari se već krajem ožujka i u travnju ženka snese 16 jaja na kojima sjedi do 24 dana. Gnijezdo je neugledno, skriveno i na mjestu odakle ženka ima dobar pogled za promatranje.

Trčka skvržulja, (poljska jarebica) (lat. Perdix perdix L.)

Trčka preferira otvorena područja, poljoprivredna zemljišta i šikare. Glava i vrat su joj rđavo narančaste boje, prsa su joj blago siva sa tamnom notom u obliku potkove, trbuh joj je bjelkast, gornji dio leđa je smeđ, siv i bijel, krila su isprepletana tamno smeđom bojom, dok je rep kestenjast.

Ženka je slična mužjaku, oznaka u obliku potkove na prsima obično definira spol, u slučaju da je potkova manja ili svjetlija onda je obično ženka u pitanju.

Trčke žive u paru, počinju nesti krajem travnja i sve do kraja srpnja, inkubacija traje 24 dana. Manja je poljska koka, zdepasta izgleda, ali se usprkos tomu vrlo brzo kreće po zemlji. Prosječna masa trčke je od 350 do 400 grama.

Dugačka je 31 centimetar od čega na rep otpada 10 centimetara. Raspon krila je od 45 do 59 centimetara. Ne postoji značajnih razlika u veličini i masi između spolova. Temeljna boja perja je boja zemlje s uzdužnim i poprečnim bjelkastim prugama, s tim da je kod mužjaka za nijansu svjetlija. Glava sa strane i grlo su smeđe-hrđasto-crvenkasti, tjeme je smeđe, leđa sivo-smeđa s bijelim prugama, prsa su pepeljasto-modra, a trbuh i butovi sivkasto-bijeli. Najpogodnija su joj topla, propusna, ilovasto-pjeskovita tla, a nije ljubitelj teškog i hladnog tla. Idealna staništa za nju su sitni seljački posjedi s ekstenzivnom agrotehnikom i manjim udjelom parcela s monokulturom.

Na velikim parcelama zahtjeva 3% neobrađenoga tla za gniježđenje. Trčka je svejed, te je odnos hrane biljnog i životinjskog podrijetla 65,5:37,5%. U ishrani pilića dominantna je hrana životinjskog podrijetla s udjelom od 95%. Biljnu hranu čine: lišće, cvjetovi, korjenčići, sjeme korova djetelina i drugo, dok životinjsku hranu čine manji i veći insekti te pužići.

Virdžinijska prepelica-kolinka (lat. *Coturnix virginiana* L.)

Veličine negdje između prepelice pućpure i trčke. Odozgo crvenkastosmeđa sa crnim pjegama, odozdo žućkasto-bijela s crnim pjegama, na glavi ima bijelu uzdužnu prugu. Podbradak je kod mužjaka bijele boje a kod ženki žućkast. Voli toplu klimu, a obitava na terenima sličnim kao trčka, s tim što više voli šikare u kojima se gnijezdi, polijeće i na stabla. Ženka snese 18-24 jaja na kojima sjedi 23 dana. Mužjak uspješno zamjenjuje ženku kod valjenja i uzgoja pilića.

Prepelica pućpura (lat. *Coturnix coturnix*)

Prepelica nastanjuje gotovo cijelu Europu osim sjevernih predjela Skandinavije i Rusije. Njezin areal proteže se daleko u Aziju i na sjeveru tog kontinenta dolazi do granica sjeverne Kine. U Africi prepelice nastanjuju njen sjeverni i središnji dio. U nas je ima u ravninama, na brežuljkastim područjima, pa i na visoravnima. Na područje Istre je naseljena virdžinijska prepelica (*Coturnix virginiana*) gdje i stalno živi, jer voli toplije krajeve.

Izgled i građa tijela:

Dužina tijela prepelice iznosi 18 cm, rep je dug 3 cm, a raskriljena mjeri 35 cm. Masa je prepelica oko 150 g. Boja perja po tijelu i krilima je svijetlo smeđe-siva, dok je glava odozgo izrazito žućkasto bijela i crno prugasta, a odozdo je svjetlija sa svijetlim ili tamnim bočnim prugama. Tjeme je tamno-smeđe, a sredinom tjemena prolazi žućkasto-bijela pruga. Takva pruga prolazi i ispod očiju. Mužjak ima na podbratku crnu prugu, koja u ženki nedostaje, kao i pruge ispod očiju. Virdžinijska prepelica je veća od prepelice pućpure, odozgo crvenkasto smeđa s crnim pjegama, odozdo žućkasto bijela s crnim pjegama.

Način života:

Prepelica je jedini predstavnik koka koji se seli (Sredozemlje, Afrika). U naše krajeve dolazi koncem travnja i početkom svibnja, a odlazi u rujnu. Staništa su prepelica otvoreni prostori obrasli travom, djetelinom, žitaricama i drugim kultiviranim biljem. Ne voli grmljem i drvećem obrasle površine. To je ptica sumraka pa je najaktivnija pred večer i u zoru. Tijekom dana hrani se i prpoši na gore opisanim staništima, a pred večer i u

sumrak prelijeće i trči tražeći hranu ili se igra sa svojim parom. Hrani se raznim sjemenkama trave, korova ili pšenice koji su pali sa stabljike, ali i životinjskom hranom, raznim sitnim kukcima i ličinkama, kao i druge koke. Živi u jednoženstvu i pari se u lipnju ili čak u srpnju. Na zemlji u kakvoj rupici snese 8-16 jaja žućkastosmeđe boje s tamnim pjegama na kojima sjedi od 19-20 dana. Pilići su potrušci i ostaju u jatu do selidbe. Za njih je karakteristično da u početku uzimaju više hrane animalnog porijekla (mravlja jaja), a kasnije prevladava biljna hrana.

Umjetni uzgoj:

U umjetnom uzgoju najviše se koriste hibridi nastali križanjem ženki japanske prepelice (*Coturnix japonica*) s mužjacima prirodne populacije (*Coturnix coturnix*). Matično jato se slično kao i kod fazana formira od prepelica preostalih nakon lovne sezone. Stavljaju se u žičane kaveze u željenom omjeru spolova. U razdoblju kada želimo pronesak dajemo im kompletnu krmnu smjesu s 24-26% sirovih bjelančevina. Jaja je potrebno skupljati svaki dan i čuvati na hladnom do stavljanja u inkubator. Vrijeme inkubacije rasplodnih jaja dobivenih od hibridnih prepelica je nešto skraćeno i iznosi 17 dana (15 dana u predvalioniku i dva dana u valioniku), a ne 19-20 dana kao kod prepelice pučpure. Temperatura inkubacije je 38°C u predvalioniku i valioniku, a relativna vlaga 60% u predvalioniku, a 70% u valioniku.

Izvaljene mlade prepelice najčešće se stavljaju u zagrijane troetažne žičane baterije s time da se mora paziti da žičani pod i stranice budu jako malih otvora, jer su prepelice manje od fazana za koje koristimo iste baterije. U jedan kat baterije možemo staviti od 150 do 200 jedinki. Prvih 10 dana temperatura u baterijama treba iznositi 35°C te se nakon toga postepeno smanjuje. Nakon deset dana držanja u baterijama prepelice se sele u žičane kaveze, a nakon 25 dana u volijere na zemlju.

Pomladak se hrani krmnom smjesom starter s 28% sirovih bjelančevina, a nakon 25 dana, želimo li produljiti uzgoj, može se koristiti grover koji koristimo u hranidbi fazana s 24% sirovih bjelančevina. Uzgajamo li prepelice za odstrjel, krmnu smjesu miješamo sa zrnjem žitarica u omjeru 1:1.

Spolno sazrijevanje uzgojenih primjeraka postiže se već za 40-45 dana, a za parenje se drže u omjeru 1:4. Masa primjeraka iz umjetnog uzgoja izjednačena je u oba spola i iznosi oko 130 g. U lovišta ih možemo ispuštati na dva načina: 5-6 dana prije lova ili večer prije lova između 22 i 23 sata.

Neprijatelji i bolesti:

Veliki boj prepelica strada za vrijeme selidbe tj. u dolasku na ljetno i u odlasku na zimsko stanište. Kako veliki dio prepelica leti preko Sredozemnog mora, prilikom naglih promjena vremena mnogo ih strada uslijed pada u more. Značajan gubitak uzrokuje prekomjeran lov mrežama na tlu u Italiji i Africi.

Prepelica ima brojne neprijatelje. Od sisavaca je najčešće ugrožavaju lisica, jazavac, kuna i tvor. Ona je na jelovniku danjih i noćnih grabljivica, ali i vrana i svraka koje ugrožavaju njena jaja i piliće.

Prepelice najčešće obolijevaju od atipične kuge peradi i kolere. U etiologiji parazitskih oboljenja prepelica značajni su vanjski paraziti (najčešće uši, krpelji i grinje) te crijevni paraziti.

Danas je broj prepelica u prirodi u osjetnom padu, a na nekim su mjestima gotovo nestale. Uzrok tome je promjena staništa na mjestima gniježđenja ili njihovo pretvaranje u poljoprivredne površine, kao i uništavanje korova i insekata primjenom različitih biocida te intenzivna primjena umjetnih gnojiva

VODENE KOKE

Razred: Ptice (Aves),

Red: Močvarice (Charadriiformes),

Porodica: Šljukarice (Scolopacidae)

Crna liska (Lat. Fulica atra L.)

Veličine je patke kržulje, no ne spada u patke već u vodene kokoške. Po vanjskom izgledu ne razlikujemo mužjaka od ženke. Cijelo tijelo joj je crne boje, na čelu ima rožnatu bijelu lisu i bijeli kljun. Noge su joj zelene, a na prstima ima plivaći obrub. Selica je, naša gnjezdarica. Raširena je svuda po vodenim površinama gdje ima uvjeta, a naročito u dolini Neretve.

Zimi živi u jatima, a ljeti u parovima. Gnijezdi se u šašu, ženka snese 7-12 jaja na kojima sjedi 21 dan. Roneći, hrani se ribicama, ikrama, crvima i vodenim biljem. Kod polijetanja uzima zalet.

Šljuka bena (lat. *Scolopax rusticola* L.)

Izgled i način života:

Šljuka bena se u različitim dijelovima RH i BiH može naći pod različitim sinonimima, poput šumska šljuka, kljunača, kokoška, kokočka, podlešnjak, bačura, banjura i mnogih drugih. Pokrovno perje šljuke bene dolazi u dvije osnovne boje, riđe-kestenasto odozgo te pepeljasto-riđe po truhu. Ovakva kombinacija boja upotpunjena s poprečnim prugama osigurava izvrsnu prilagodbu šumskoj podlozi. Gornjim dijelom glave, od lubanje do zatiljka pružaju se naizmjenične tamne pruge bitne za razlikovanje bene od ostalih vrsta šljuka. Velike, crne oči smještene su razmjerno visoko na glavi što osigurava šljuki široko vidno polje od gotovo 360°. Ovaj položaj očiju govori ujedno i o razvijenosti i značaju osjeta vida za samu šljuku. Osim osjeta vida vrlo dobro je razvijen i sluh. Najizrazitiju karakteristiku u izgledu šljuke predstavlja do 8 cm dugi i ravni kljun. Šljuka bena je relativno mala ptica. Cijelo tijelo dugo je oko 30 cm, a raskriljena mjeri oko 60 cm. Težine odraslih primjeraka kreću se od 220-420 g. Pri tome valja naglasiti da su ženke neznatno veće i u prosjeku 10 g teže od mužjaka.

Poznavajući činjenicu da su šljuke selice, njihov boravak u našoj zemlji moguće je očekivati u pravilu samo u kratkom dijelu proljeća i jeseni, u sklopu seobe na sjever i obratno. Tako se prve šljuke pojavljuju početkom ožujka, te se zadržavaju do polovice travnja. Vrhunac njihove brojnosti u našim krajevima tradicionalno pada na Josipovo, oko 19. ožujka. Danas se pak u sklopu općih klimatskih promjena ni šljuke više ne pridržavaju ovih termina.

Kao stanište, šljuke preferiraju vlažna tla prekrivena listincem. Takva tla obično nalazimo u mladim šumama graba i hrasta, a vrlo često i u mladim branjevinama s većim

udjelom breze. Razlog ovoj izbirljivosti u pogledu staništa leži prvenstveno u načinu prehrane, obzirom da pri traženju hrane šljuka dugim kljunom buši i prevrće tlo. To naravno ne bi bilo moguće na suhim i tvrdim tlima. Glavnina šljukine hrane je životinjskog podrijetla, a sastoji se od gujavica, različitih ličinki i kukaca. Samo iznimno, šljuka će jesti i razne sjemenke te šumske bobice. Još se u starim lovačkim knjigama može uočiti fasciniranost tadašnjih lovnih stručnjaka načinom koji šljuka dolazi do plijena. Ona naime, pri traženju gujavica često udara po tlu i otpalom lišću nogama i krilima, nakon čega se ukipi osluškajući kretanje poplašenog plijena.

Parenje šljuka pada u ožujku i travnju. Predigra samom činu parenja sastoji se od dva dijela, nazvana svadbeni let i svadbeni ples. Svadbeni let (prelet) počinje u sumrak ili ranu zoru te traje oko 15 do 20 minuta. Tijekom sezone parenja mužjaci dozivaju ženke takozvanim kvorkanjem (glasanje koje zvuči poput kvorkvor) i piskanjem (psvt-psvt). Nakon leta, mužjak opuštenih krila i raširena repa izvodi svadbeni ples oko ženke. Uz ženku mužjak ostaje sve dok ona ne snese sva, u prosjeku 4 jaja. Na jajima ženka sjedi oko tri tjedna i sama se brine o potrkuscima.

Za opstanak šljuke u budućnosti naročit značaj ima stupanj uznemiravanja šljuka u razdoblju parenja i gniježđenja. Znatno manji utjecaj imaju, doduše brojni, pernati i dlakavi grabežljivci te lov.

Kako se love šljuke:

U nas se šljuke tradicionalno love čekanjem na preletu, a znatno rjeđe potragom s psom ptičarom ili takozvanim buširanjem. Od ostalih metoda lova u obzir još dolazi i prigon. Pri tome valja istaći da Pravilnik o lovostaji nalaže da se u proljetnom dijelu (od 01. do 31. ožujka) šljuke love isključivo na preletu. Buširanje kao tehnika lova na šljuke dozvoljeno je samo najesen. Lov na šljuke predstavlja iznimno zanimljiv događaj. Naime, ukoliko su se šljuke uspjele odmoriti poslije puta, spremne su pribjeći brojnim trikovima za izbjegavanje lovaca. U tom se slučaju neće oslanjati samo na kamuflažu, već će čim osjete približavanje lovca i/ili psa (a imaju jako dobro razvijen sluh) pribjeći trčanju, niskom letu ili pak brzom letu sa naglim promjenama smjera. Pri tehnici lova dočekom na zemlji, ili takozvanim večernjim i jutarnjim preletom, lovac treba izabrati rub šume, branjevine ili šumske čistine kao svoje čekalište. Naravno, na područjima u koje šljuke dolaze tijekom seobe. Za mirnog vremena mužjaci se javljaju tijekom preleta sve dok ne pronađu ženku, što može pomoći u orijentaciji lovca. Lovac čeka da mu se šljuke približe na puškomet, obično na rubu visoke šume ili branjevine. Šljuke lete razmjerno brzo i to pojedinačno ili u grupi. Ukoliko su u grupi prva je obično ženka, a slijede ju mužjaci. U takvoj situaciji ženke treba maksimalno štedjeti, ili drugim riječima ne odstrjeljivati prvu šljuku u nizu. U lovu na šljuke nekada su se koristile i vabilice, pomagala kojima imitiramo piskanje šljuka te ih na taj način primamljujemo. Buširanje je tehnika koja se koristi znatno rjeđe. Riječ je o tehnici lova pri kojoj lovac pojedinačno s dobro obučeni psom ptičarom pretražuje mladu šumu ili branjevinu. Uloga psa je da pronađe šljuku i podigne ju u lovčevom vidokrugu. To je bitno kako bi

lovac mogao uputiti pravilan hitac na u ovom slučaju nepreglednom terenu. Na kraju je nužno naglasiti kako je uvijek pri lovu na pernatu divljač neophodno sudjelovanje obučenog lovačkog psa koji će po odstrjelu pronaći i aportirati odstrijeljenu divljač. Isto tako valja imati na umu da se na pernatu divljač ne puca dok je na zemlji, već isključivo u letu (iznimka može biti sanitarni odstrjel). Same šljuke nisu nositelji lovačkih trofeja. Od njih se tek može uzeti pokoji ukras, od kojih je svakako najpoznatije malo, zakržljalo krilno pero, tzv. slikarsko pero.

Tradicionalni lovački specijaliteti od šljuke:

Osobit i od davnina vrlo zanimljiv lovački specijalitet su šljukina crijeva. Tako doajen hrvatskog lovstva Josip Ettinger (1897.) za šljuku kazuje da: "njezina crijeva drže mnogi za poslasticu i najbolje se plaća". Ovaj se specijalitet u pravilu pripravlja tako da se neispražnjena crijeva fino isjeckaju i pirjaju s lukom, peršinom, krušnim mrvicama i malo slanine. Naknadno se tijekom pirjanja dodaju crno vino, kiselo vrhnje, sol i papar. Takva pašteta uglavnom se konzumira namazana na kruh. U većini recepata za pripremu šljuka navodi se paralelno i priprema paštete od crijeva koja se poslužuje kao prilog (namazana na kruh).

Ukoliko se šljuke poslužuju cijele tradicionalni pristup nalaže da se kao i druga pernata divljač čerupaju na suho, ali da se s trupom ostavljaju glava i kljun. Šljuke imaju relativno malo masnog tkiva i naročito dobro razvijeno prsno mišićje, o čemu treba voditi računa prigodom pripreme. U suprotnom meso može biti presuho. Kao priprema za kulinarsku obradu često se navodi da neočišćene šljuke trebaju odstajati na +4°C i do nekoliko dana (4) kako bi ostvarili uvjete za potpuno i poželjno zrenje mesa. Sasvim je razumljivo da im prethodno treba izvaditi utrobu. Takve šljuke mogu se pripremiti na razne načine, pržene pa naknadno pirjane u crnom vinu, kao punjene šljuke pod pekom, šljuke na ražnju i sl.

Šljuka kokošica (lat. Gallinago gallinago L.)

Znatno je sitnija od šumske šljuke. Odozgo je crveno-crno-smeđa sa žutim prugama. Na glavi ima svijetle uzdužne pruge. Rep je narančast s uskom bijelom prugom na kraju. Selica je, naša zimovka.

U potporodicu šljuka spadaju i rodovi pozviždača, muljača, prutki itd, no svi ovi rodovi trajno su zaštićeni i ne smiju se loviti.

PATKE

Razred: Ptice (Aves),

Red: Patkarice/Guščarice(Anseriformes),

Porodica: Patke (Anatidae)

Slične su domaćim patkama. Mužjaka od ženke možemo razlikovati po vanjskom izgledu. Hrane se biljnom i životinjskom hranom. Imaju jako dobro razvijeno osjetilo vida, sluha i opipa. Vrlo su proždrljive, a dobro razvijeno osjetilo opipa na kljunu omogućava im traženje hrane noću i po mulju. Vole raznovrsnu hranu.

U lovnu divljač spadaju naredne vrste pataka: gluhara, kržulja, glavata, kreketaljka, žličarka, krunata, lastarka i pupčanica.

Patka gluhara i kržulja su naše stantarice koje samo za vrlo jakih zima odlaze južnije, ali se u proljeće vraćaju na mjesto gniježđenja; patka pupčanica, žličarka i njorka su selice, naše gnjezdarice; patka kreketaljka, zviždara, lastarka i krunata su naše zimovke.

Patke dijelimo na **plivačice** i **ronilice**. Patke plivačice su lakše (imaju manju specifičnu težinu) od vode pa kad su i mrtve ne potonu. Kod polijetanja mogu poletjeti s mjesta. Preko dana borave na vodi, a noću odlaze i na kopno u potragu za hranom. U vodi hranu traže na plućinama gdje mogu doseći dno kljunom kad se postave okomito. U plivačice spadaju: gluhara, kržulja, pupčanica, kreketaljka, lastarka i žličarka. Patke ronilice kod polijetanja moraju uzeti zalet trčeći po vodi. Hranu nalaze na vodi i na dnu jer mogu roniti do 4 metra u dubinu. U ronilice spadaju: patka glavata i krunata.

Patka lastarka (lat. *Anas acuta*)

Duljina: 51-66 cm

Opis vrste: Ovo je vitka patka sa dugačkim tankim vratom. Patak ima jedinstvenu kombinaciju sivog tijela, smeđe glave i bijelih prsa te jako produžena karakteristična repna pera.

Status vrste: Nekad česta zimovalica. Danas je jako prorijeđena. To je vjerojatno odraz i njenog statusa u Europi.

Stanište: Slatke i bočate stajačice; zimi i po poplavnim livadama, ušćima rijeka i priobalnim močvarama.

Patka žličarka (lat. *Spatula clypeata*)

Duljina: 49-52 cm

Opis vrste: Oba su spola prepoznatljiva po izduženom kljunu u obliku žlice. Patak ima šareno ruho i tamno zelenu glavu, bijela prsa i kestenjaste bokove.

Status vrste: Redovita i malobrojna zimovalica.

Stanište: Slatke i bočate vode na kopnu i priobalno more, naročito one s puno raslinja i muljevitim plićacima. Zimi uglavnom po plitkim slatkim vodama, također u dubljim slatkim vodama i ušćima.

Patka njorka (lat. *Aythya nyroca*)

Duljina: 38-42 cm

Opis vrste:

Patak je čokoladno smeđe boje. Na glavi mu se ističe bijelo oko. Ženka je nešto neuglednija, a oboje imaju bijeli podrepak.

Status vrste: Redovita i brojna gnjezdarica. Na zimovanju je još brojnija.

Stanište: Nizinske slatke ili bočate stajačice i spore tekućice, ribnjaci, obično se sakriva u obalno raslinje; također i močvare, tršćaci.

Patka kreketaljka (lat. *Anas strepera*)

Duljina: 46-56 cm

Opis vrste: Patak je pretežito siv sa kestenjastim krilnim pokrovnim perima i crnim repnim pokrovnim perima. U letu im se ističe bijeli trbuh.

Status vrste: Malobrojna zimovalica.

Stanište: Nizinske slatke vode, bočate vode na kopnu, močvare.

Patka krunata (lat. *Aythya fuligula*)

Duljina: 40-47 cm

Opis vrste: Patak je jedina vodarica sa crnim gornjim dijelovima tijela, bijelim bokovima te izražajnom kukmom na glavi. Ženka je smeđa, sa bjelinom oko kljuna.

Status vrste: Brojna zimovalica. Krajem 19. stoljeća gnijezdila je se na Hutovom blatu u malom broju.

Stanište: Slatkovodne stajačice i spore tekućice koje u vrijeme gniježđenja imaju obrasle obale; zimi često na akumulacijama golih obala, povremeno na priobalnom moru. U Hrvatskoj su se počele gnijezditi osamdesetih godina.

Patka glavata (lat. *Aythya ferina*)

Duljina: 42-49 cm

Opis vrste: Patak je jedina česta vodarica regije koja ima kestenjastu glavu i vrat, sive donje dijelove krila i crna prsa i rep. Patka je smeđa.

Status vrste: Brojna zimovalica, bilježena i u rujnu.

Stanište: Slatkovodne stajačice i spore tekućice koje u vrijeme gniježdenja imaju obrasle obale, također i bočata jezera; zimi često na akumulacijama golih obala, povremeno na priobalnom moru.

Patka gluhara (lat. *Anas platyrhynchos*)

Patka gluhara (*Anas platyrhynchos*) poznata i kao divlja patka, vrsta je patke koja nastanjuje umjerena i suptropska područja Sjeverne Amerike, Europe, Azije i Australije. Vjerojatno najbolje poznata od svih pataka, pomogla je u uzgajanju brojnih domaćih pataka.

Mužjak divlje patke na glavi i vratu ima tamnozeleno perje metalnog sjaja s bijelim prstenom na dnu. Prsa su mu smeđe boje, a trbuh i donja strana krila svijetlosivi. Kratko repno perje je bijelo. Dva srednja repna pera zavinuta su u kovrčice. Kljun je žut i sa strane nazubljen.

Ženka je pokrivena neuglednim svijetlosmeđim i tamnosmeđim perjem koje ima zaštitnu ulogu. Narančaste kratke noge među prstima imaju široke plivaće kožice. Vrlo brzo leti i dobro pliva. Naraste do 58 centimetara u duljinu. Nastanjuje gusto obrasle obale vodotoka i jezera, bara i močvara, a zimi je uz obrasle obale ušća rijeka. Hrani se biljnom hranom, ali jede i vodene kukce, žabe i ribe.

Na tlu uz vodu gradi gnijezdo u zaklonu, često u području stabla ili u duplji. Ženka snese do 13 svijetlozelenkastih jaja na kojima sjedi i kasnije se brine za male potrkusce.

Živi u čitavoj Europi, a samo najsjevernija područja zimi napušta i seli u susjedna južnija područja. Česta je ptica, lovi se i umjetno uzgaja.

GUSKE

Razred: Ptice (Aves),
Red: Patkarice/Guščarice(Anseriformes),
Porodica: Patke (Anatidae)

Za razliku od pataka, kod guski ne možemo razlikovati po vanjskom izgledu mužjaka od ženke. Hrane se isključivo biljnom hranom koju pretežno traže na kopnu. Vrat im je dulji i deblji nego kod pataka. Između prednja tri prsta imaju plivaće opne. Nisu prave selice, jer zimi sele samo toliko prema jugu koliko to zahtijevaju vremenske prilike. Žive u jednoženstvu. Kod nas se kao stanarica u manjoj koloniji zadržava samo divlja guska (siva), dok su ostale vrste kod nas zimovke jer dolaze samo zimi (guska lisasta, guska mala i glogovnjača), a vrlo rijetko dolaze k nama još guska kratkokljuna, crvenovoljka, bjelolica, grivasta i snježna. U lovnu divljač spadaju guska glogovnjača i guska lisasta, dok ostale vrste gusaka nije dozvoljeno loviti.

Guska divlja (Siva) (lat. *Anser anser* L.)

Velika je otprilike kao i domaća guska, a teška 3-5 kg. Osnovna boja je siva, krila su tamnosiva, a odozdo je bjelkasta. Kljun je narančaste boje, a noge crvene.

Spolno je zrela tek u trećoj godini života. Gnijezdo pravi od šaša koje je obično učvršćeno za trstiku i pliva na vodi. Snese 5-10 jaja na kojima sjedi 28 dana (u toku ožujka i travnja). Mladi s roditeljima žive u jatu do proljeća kad se pare. Udružena velika jata lete u karakterističnom obliku klina.

Hrani se travom, mladim žitaricama, sjemenjem i slično. Živi uz vodene površine gdje ima hranu i mir.

Neprijatelji su joj lisica i neki orlovi.

Sitna pernata divljač

Naše sive guske u jesen sele na jug, a u proljeće se ponovo vraćaju, dok se preko zime u nas nalaze guske iz sjevernih krajeva. U Hrvatskoj gnijezdi se samo u Kopačkom ritu. Zaštićena je.

Guska lisasta (lat. *Anser albifrons*)

Velika je kao i divlja guska, a iznad kljuna ima bijelu lisu. Osnovno je sive boje, odozdo ima poprečne kestenjaste pruge. Kljun joj je crven, a noge narančaste.

Guska glogovnjača (*Anser fabalis*)

Velika je kao i divlja guska. Osnovno je sive boje, s tim stoje odozgo tamnije siva. Ima crni kljun s uzdužnom narančastom prugom.

Ostale močvarice

Sve ostale močvarice trajno su zaštićene i ne smiju se loviti, zbog toga što se životne prilike močvarica iz dana u dan pogoršavaju. Tu spadaju labudovi, naše najveće vodene ptice, teške i do 16 kg, s karakterističnim dugačkim vratom i osnovno bijele boje,

Sitna pernata divljač

zatim ronci koji su veličine pataka, a u nas se pojavljuju samo zimi. Osim labudova i ronaca u močvarice još spadaju: gnjurci, nesiti, vranci, bukavac, gak, čaplje, rode, žličarke, ražnjevi, itd.

GOLUBOVI

Razred: Ptice (Aves),

Red: Golupčarke (Columbiformes),

Porodica: Golubovi (Columbidae)

Zbijenog su tijela, dobri letači, biljožderi, javljaju se gukanjem, a mladi su Čučavci. Po vanjskom izgledu ne možemo razlikovati mužjaka od ženke. Žive u jednoženstvu. Snesu dva puta godišnje po dva jaja na kojima sjede 17 dana.

Gugutka (grlica kumra) (lat. *Streptopelia decaocto*)

Gugutka je vrsta ptica iz porodice golubova, reda golupčarki, koja je rasprostranjena u sjeveroistočnoj Africi, južnoj Arabiji, Indiji, Maloj Aziji, Balkanskom poluotoku i po srednjoj Europi sve do Sjevernog mora. U mnogim jezicima ima narodno ime turski golub jer je početkom 20. stoljeća iz Turske počela naseljavati Europu.

Izgled:

Slična je divljoj grlici, no gornja pera krila su joj skoro iste boje kao i hrbat, ravnomjerno svijetlo bež do smečkaste. Dugačka je od 31 pa do 33 cm, što znači da je velika od prilike kao gradski golub, no lakša je i djeluje nježnije građe. Raspon krila joj je 47 do 55 cm a teška je od 150 do 200 grama. Oba spola izgledaju jednako. Crvenkaste oči imaju uski bijeli obrub. Upadljiva oznaka im je crni prsten oko početka vrata. Glasa se troslogovnim gugutanjem, s naglaskom na drugom slogu, kao i veliki broj vrsta ove porodice.

Sitna pernata divljač

Životni prostor:

Vrsta izvorno potječe iz Azije, no kako u Europi nalazi sve više poljoprivrednih i kućnih otpadaka, tijekom prošlog stoljeća raširila se cijelom Europom. U međuvremenu se širi dalje prema sjeveroistoku. Prodiranje vrste u Europu detaljno je praćeno. Sad su postale ptice stanarice u parkovima i vrtovima, uvijek u blizini ljudskih naselja, najradije u mirnim stambenim dijelovima u kojima ima nekoliko stabala crnogorice. Crnogorična stabla su im potrebna za gniježđenje. Nisu pretjerano plahe.

Širenje tijekom 20. stoljeća:

Gugutke izvorno nastanjuju cijelo područje od europskog dijela Turske pa sve do Japana, gdje je dio grba prefektura Saitama.

1930-ih počinje spektakularno širenje gugutki Europom. 1947. stiže u Beč, 1949. u Nizozemsku, 1950. u Belgiju, Švedsku i Elzas. Oko 1960. stižu na britanske otoke i dalje se šire prema zapadu i istoku, a na nekim područjima i prema sjeveru, no prodiranje se značajno usporava, jer se uništavaju područja za gniježđenje. Kako su golubovi u nekim državama lovna divljač, i to igra određenu ulogu kao ograničavajući čimbenik. 1970. su gugutke slučajno uvezene na Bahame. S Bahama su od 1982. naselile Floridu. Do 1999. su dokazano naselile 22 države SADa, a i dalje se šire.

Hrana:

Hrani se sjemenkama, žitaricama i voćem. Zimi se ponekad okupljaju u jata i zajedno traže hranu u parkovima i selskim imanjima.

Gniježđenje:

Kao većina golupčarki, i gugutke imaju vrlo skromno i šlampavo građena gnijezda od samo nekoliko slamki i grančica. U gnijezdu je najčešće jedno do dva jaja, a mladi se vane nakon 13 ili 14 dana. Gugutke legu više puta jedno za drugim, jer imaju velike gubitke jaja i mladih (mačke, svrake, šojke, vjeverice).

Grlica (lat. *Streptopelia turtur* L.)

Rasprostranjenost:

Prilično je plašljiva ptica. Živi na Sredozemlju, u južnoj i srednjoj Europi. Rado boravi pokraj vode. U Aziji je prilično rijetka, a kod nas se može ponekad naći u tolikom

Sitna pernata divljač

broju da čini štetu. Selica je te se seli u listopadu. Zimu provodi u Africi, u područjima južno od Sahare.

Opis:

Boja joj je sivkastosmeđa. Sa strane na vratu ima pet crnih pruga omeđenih srebrnastobijelom bojom. Guša i gornji dio grudi su joj crveni kao vino, a ostali dijelovi donjeg dijela tijela su plavkastosmeđi, te prelaze mjestimično u smeđebijelu boju. Hrbat je mrkosive boje, a pokrovna pera na leđima su pretežno riđe boje. Dugačka je od 26 do 28 cm, raspon krila joj je 50 cm, a dužina repa 12 cm. Teška je oko 300 grama. Uzgaja se i pripitomljena u kavezima zbog ugodnog gugutanja. Kljun joj je crne boje, a noge jarkocrvene. Glas joj je veoma ugodan i lijepo odzvanja kroz šumske udoline.

Razmnožavanje:

Gnijezde se u razdoblju od svibnja do kolovoza. Gnijezda grade na visokom drveću u krošnjama grana, ponekad i dosta nisko u grmlju, no uvijek dobro skriveno. Ženka snese dva bijela jaja na kojima naizmjenično sjede oba roditelja. Mladi se izlegu poslije 17-18 dana. Nakon sljedećih 19-21 dan mladi su dovoljno snažni da polete. Boja im je sivkastosmeđa i još nemaju crno-srebrnkastih pruga na vratu kao odrasli.

Ishrana:

Hrani se sjemenjem kao i drugim dijelovima biljki. Hranu traži na poljima ili drugim zelenim površinama.

Golub dupljaš (lat. *Columba oenas* L.)

Opis:

Slični golubu grivnjašu, samo je nešto manji i nema bijeli ukras na vratu i krilima. Glava, vrat, gornji dio krila i donji dio leđa su plave boje. Gornji dio leđa je smeđeplav, a prema guši prelazi u boju crnog vina. Donji dio tijela mu je zagasitoplav. Velika letna pera u krilima su plava, kao i pera repa. Na krilima ima jednu prugu mrke boje. Kljun mu je blijedožute boje sa crvenom nosom. Doseže veličinu do 32 cm a raspon krila mu je oko 70 cm. Teži do 350 grama. Mužjaci i ženke se ne razlikuju, a glasanje podsjeća na glasove "uu ru".

Rasprostranjenost:

Sitna pernata divljač

Rasprostranjenost mu je nešto manja nego kod goluba grivnjaša. Kako je ptica selica, između veljače i listopada sreće ga se diljem Europe u šumama i parkovima osim na Islandu i na sjeveru Skandinavije. I u Hrvatskoj je selica, i to prije svega u sjevernim predjelima. Zimu provodi na krajnjem zapadu i jugu Europe.

Način života i razmnožavanje:

Ime je dobio po tome što se leže u dupljama starog drveća. Gnijezdo gradi u dupljama starog drveća u koje nese dva bijela, ovalna jaja dužine 36 mm, a širine 27 mm. Mladi se izlegu poslije 17-18 dana leženja. Par se izmjenjuje na gnijezdu i u podizanju mladih. Znaju prihvatiti i ponuđene kućice za ptice. Obično se legu tri puta godišnje, ali uvijek u novoj duplji, jer u starome gnijezdu ostane dosta izmeta mladunaca.

Ishrana:

Hrani se prvenstveno raznim sjemenjem, plodovima maslina, zrnjem žita, sjemenjem korovskih biljaka, četinjača i drugog drveća. Ranije je činio dosta štete poljoprivredi, ali kako se danas posvećuje veća pažnja šumama, šupljih stabala je sve manje, pa je sve manje i golubova dupljaša.

Golub grivnjaš (lat. *Columba palumbus* L.)

Golub grivnjaš je naš najveći golub. U našim krajevima živi od proljeća do jeseni a zatim seli u toplije krajeve. Boje je sivosmeđe sa zelenim prelivom na vratu i dvije karakteristične bijele poprečne pruge sa obje strane vrata. Kao i svi golubovi i ovaj ima ravan kljun, mekan na kraju.

Hrane se sjemenjem, jagodičastim plodovima, insektima, crvima i sl. Mlade hrane "kljun na kljun" (polusvarenom hranom). Izuzetno su dobri letači. Na visokom drveću pravi neugledna gnijezda.

Golub pećinar (*Columba livia*)

Sitna pernata divljač

Osobine:

Dužina mu 32-34 cm, raspon krila oko 63 cm, dužina repa 10 cm, a teži oko 330 g. Golubica je nešto manja. Ova ptica ima perje škrljasto plave, mutnoplave boje. Perje na grudima i na vratu ima metalan odsjaj, koji je obično s donje strane purpurnog sjaja, dok je s gornje strane plavozelenog metalnog sjaja. Na krilima se nalaze dvije crne pruge (trake) i jedan crno obojeni široki završni rub na repu. Na donjem djelu leđa nalazi se svjetlije perje. Ženka je nešto bljeđe boje i ima znatno manje sjaja na grudima i vratu.

Rasprostranjenost:

Golub pećinar živi na nekoliko otoka na sjeveru i na obalama Sredozemnog mora, uključujući i cijelu obalu Sjeverne Afrike, zatim Izrael, Siriju, Malu Aziju i Iran, ogranke Himalaje i drugdje. Na krševitim obalama Istre, Dalmacije, Hrvatskog primorja, Like, Italije, Grčke i Male Azije živi u ljevkastim podzemnim udubljenjima i pukotinama stijena, često i duboko ispod zemlje. U Egiptu se viđa u blizini riječnih brzaka u velikim jatima, pa i usred pustinje, iako je rijedak u unutrašnjosti Afrike. U Indiji je jedna od najčešćih divljih ptica, gdje nastanjuje mnogobrojne šupljine i udubljenja stijena, litica i grebena pored morske obale ili u blizini većih rijeka. Na sjeveru Europe se viđa najdalje do Stavangera u Norveškoj (59 stupnjeva sjeverne širine).

Ponašanje:

Golub pećinar je vrlo sličan običnom gradskom golubu uličaru. Od njega je nešto okretniji, malo brži u letu i znatno plašljiviji. Pri hodu se njiše kod svakog koraka. Leti odlično i postiže brzinu od sto kilometara na sat. Izbjegava praviti gnijezdo na drveću, iako se u sjevernoj Africi može vidjeti da se gnijezdi na palmama ili kod nas, na Jadranu, na drveću. Pri sakupljanju hrane je vrlo pokretan i može satima trčati u svim pravcima da bi napunio svoju voljku hranom. Pri pijenju vode redovito zagazi u vodu. Golub pećinar je miroljubiva ptica, ravnodušan i tolerantan prema drugim pticama.

Prehrana:

Golub pećinar se hrani zrnjem žitarica, korova, repice, mrkve, graška, grahorice i lana. Iako prilikom sjetve pojedju nešto žita ili drugog kultiviranog bilja, oni pojedju mnogo više sjemenki raznih vrsta korova, kojima daju prednost čak i kad imaju na raspolaganju i jedno i drugo sjemenje, te su ovi golubovi korisniji nego što se to obično misli.

Razmnožavanje:

Sitna pernata divljač

Golub pećinar se leže bar dva puta godišnje, dok gradski golub to čini najmanje tri puta. Jednom spareni golubovi se rijetko kad rasparuju. Izuzeci su rijetki. Na mjestu koje je pogodno za gnijezdo mužjak se postavi glave spuštene prema zemlji i naročitim gukanjem zove svoju ženu. Golubica sa raširenim krilima i uzdignutim repom dolazi k njemu, pažljivo mu kljunom gladi perje glave, a on isto čini i njoj te se ljubavna igra nastavlja izvan gnijezda. Golub i golubica se ljube kljunovima, da bi se najzad izvršio sam čin parenja. Poslije sparivanja ponosno koračaju amo-tamo da bi trenutak kasnije odletjeli nekud bez cilja i opet se vratili na staro mjesto. Kasnije će golub potjerati golubicu na gnijezdo, donijet će joj slamke i grančice, pa će u nevješto sagrađeno gnijezdo snesti dva bijela, glatka, duguljasta i sjajna jaja. Golub i golubica zajedno sjede na jajima. Poslije 16-18 dana mladi se legu iz jaja. Roditelji ih ispočetka hrane kašom koja se stvara u sluzokoži voljke, a kasnije omekšalim sjemenjem, a na kraju tvrdim sjemenjem pomiješanim sa kamenčićima i česticama zemlje. Poslije 4 tjedna golupčići izlijeću iz gnijezda i brinu se sami o sebi, a roditelji se pripremaju za novo leglo.

VRANE

U porodicu vrana spadaju: vrana gaćac, čavka zlogodnjača, siva vrana, svraka maruša i šojka kreštalica. Do pred nekoliko godina broj nezaštićenih vrsta bio je daleko veći (jastreb, kobac, eja livadarka, siva čaplja), ali zbog njihovog malog brojnog stanja one su sada trajno zaštićene i ne smiju se loviti. Ovih pet vrsta smije se loviti tijekom godine, osim kada sjede na gnijezdu i othranjuju mlade, zbog toga što čine štetu na divljači, poljoprivredi i na domaćoj peradi, a ima ih u velikom broju. Dozvola lova ovih vrsta ne znači da je dozvoljeno bilo koju od ovih ptičjih vrsta istrijebiti sasvim, već je potrebno voditi računa da smanjivanje brojnog stanja ovih vrsta ide do podnošljivog broja jer ove vrste su i korisne zbog toga što se hrane i kukcima, crvima, pužićima, gusjenicama, strvinom i sitnim sisavcima.

U većoj ili manjoj mjeri sve navedene ptičje vrste vole društveni život, dakle život u jatima ili grupicama. Tijelo im je čvrsto građeno, dobro vide i lete, imaju ravan ali snažan kljun. Po vanjskom izgledu ne razlikujemo mužjaka od ženke, a žive u jednoženstvu. Hrane se biljnom i životinjskom hranom.

Čavka zlogodnjača (lat. *Colocus monedula* L.)

Veličine je manjeg goluba. Odozgo je crna, odozdo tamnosiva, a prepoznat ćemo je po svijetloj sivoj boji na zatiljku i vratu. Zadržava se na poljoprivrednom zemljištu, u visokim rjeđim Šuma-ma u blizini naselja, kao i u naseljima po parkovima i crkvama. Naša je stanařica, gnijezdi se u šupljim stablima i u rupama visokih građevina. Hrani se kukcima, crvima, pužićima, ličinkama, miševima, strvinom, žitaricama i ispija jaja ptica koje se gnijezde na zemlji. Često se druži s gaćcima i čvorcima. Ne zavlači se u grmlje u potragu za hranom, već uzima samo ono što vidi iz zraka. Neprijatelji su joj jastreb kokošar, kobac ptičar, soko sivi, sove, lunje i kune.

Siva vrana (lat. *Corvus corone cornix* L.)

Veća je od čavke. Leđa i donji dio tijela su joj sivi, a ostali dijelovi su crni. Zadržava se po gotovo svim terenima nizina i brežuljaka. Naša je stanařica, gnijezdi na drveću. Kao i čavka, ne zavlači se u gustiš. Hrani se crvima, ličinkama, puževima, miševima, mladom domaćom peradi, mladom divljači, strvinom, žitaricama i ispija jaja ptica. Neprijatelji su joj isti kao i Čavki.

Vrana gačac (corvus frugilegus L.)

Dugačka je 45 cm, crne je boje, odrasli primjerci imaju golo bjelkasto "lice" po čemu ih razlikujemo od drugih vrana. Boravi na otvorenom zemljištu, naša je stancarica i gnjezdarica, gnjezdi se u kolonijama u poljskim šumarcima, ženka u travnju snese 4-5 jaja na kojima sjedi 20 dana. Hrani se glistama, kukcima, miševima, strvinom, sjemenkama žitarica i kukuruza te pričinja u poljoprivredi velike štete jer živi u jatima. U porodicu vrana spadaju još gavran, crna vrana, kreja i galice, no one su trajno zaštićene i ne smiju se loviti.

Svraka maruša (lat. Pica pica)

Manja je od sive vrane, a veća od čavke. Ramena, bokovi i trbuh su joj potpuno bijeli, a ostali dijelovi tijela su crne boje s kovnim modrim i zelenkastim odsjajem. Ima dugačak rep. Zadržava se na poljoprivrednom zemljištu, šumarcima, voćnjacima i živicama. Naša je stanařica, gnijezdi se na drveću. Gnijezdo joj je karakteristično po tome što je natkrito i ima prostrani ulaz. Hrani se kukcima, crvima, pužićima, gusjenicama, strvinama, sitnim sisavcima do veličine zečića, mladim pticama, mladom domaćom peradi i ispija jaja ptica. U potrazi za hranom zavlači se u gustiš. Neprijatelji su joj isti kao kod čavke.